

TUDOMÁNYOS VILÁGNÉZETRE NEVELÉS AZ ISKOLÁBAN

Výchova k vedeckému svetonázoru v škole. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava, 224 l. 1960.

A tanulmánygyűjtemény, amelyet a szerzők munkaközössége R. Pravdik és O. Blaškovič irányításával állított össze, arra a cikksorozatra emlékeztet, amely nálunk a Pedagógiai Szemle 1959. évfolyamában jelent meg, s azt a kérdést vizsgálta, hogy az egyes tantárgyak milyen lehetőségeket biztosítanak a dialektikus materialista tudományos világnézetre nevelés számára. Sajnos, mi az egymás után megjelenő, de egymástól időben és térben mégis elválasztott tanulmányokat a továbbiakban nem fűztük egy kötetbe össze. De nemcsak ez a különbség a fenti probléma hazai és szlovák megközelítésében, hanem többek között az is, hogy a szlovák tanulmánygyűjtemény gazdagabb, sokoldalúbb, általános szinten mozgó bevezetőt kapott azáltal, hogy az elején négy, a tudományos világnézetre neveléssel általánosabb szempontokból foglalkozó tanulmány van, s csak ezek után következnek a konkrét cikkek az egyes tantárgyak keretében folyó tudományos világnézetű nevelés lehetőségeiről és módjairól.

Úgy gondoljuk, hogy ismeretetésünkben elsősorban a négy bevezető, általánosabb jellegű tanulmányban foglaltak felvázolását kíséreljük meg.

Az első tanulmány *A tudományos világnézetre nevelés helyzetéről és feladatairól az iskolában* címet viseli, s a tudományos világnézetre nevelés problémáit a fenti két általános szemszögből vizsgálja. A tárgyalt probléma időszerűségét az alábbi körülmény biztosítja: Csehszlovákiában az iskola rendszerének és tartalmának forradalmi átalakítása folyik annak érdekében, hogy az iskola sokkal jobban tudja a tanulókat felkészíteni az életre, mint azt eddig tette. Felkészíteni annak a jelenlegi társadalomnak objektív feltételei és szükségletei szerint, amely a szocializmus építésének időszakát befejezve készül rálépni a kommunizmus építésének útjára. A tanulmány szerzője hangsúlyozza: annak érdekében, hogy a tanulók a kommunizmus tényleg öntudatos, aktív építőivé váljanak, *elengedhetetlenül szükséges* elméleti képzésükkel, valamint a szocializmus és kommunizmus építésében való gyakorlati részvételükkel párhuzamosan *fejleszteni és erősíteni marxista-leninista világnézetüket*. Ezért kell tanítani az ifjúságot kommunista módon dolgozni és élni, „...arra törekedni, hogy a vérébe hatoljanak a kommunista erkölcs elvei, a szocialista hazafiség, internaciona-

lizmus, kollektívizmus, a közösségi munka öröme, az emberekhez a szocialista humanizmus alapelvei alapján kialakított viszony”.

Az idézett bevezető tanulmány közelebről az alábbi kérdéseket tárgyalja:

1. *A világnézet jelentősége és funkciója az egyén és az egész társadalom fejlődésében.* Ezzel kapcsolatban kiemeli, hogy a tudományos világnézetre nevelés a kommunista nevelés egész rendszerének *alapvető kérdése*. A tudományos világnézet a szocialista ember elengedhetetlen vonása: elsajátítása nélkül nem lehet sem teljesen művelt, sem erkölcsileg fejlett, sem a valóságban lélekben is szabad.

2. *A tudományos világnézetre nevelés céljainak, szerepének, tartalmának és feladatainak néhány kérdése az iskolai nevelésben* című fejezet kiemeli: a tudományos világnézetre nevelés által biztosítjuk, hogy tanulóink olyan emberek legyenek, akik a kommunizmus ügyének hívei, akiknek új, szocialista nézeteik vannak, s új a munkához, valamint a szocialista tulajdonhoz való viszonyuk is. Ezek az emberek meg vannak győződve arról, hogy a természet és a társadalom fejlődésének objektív törvényszerűségei vannak, s azok megismerhetők. Ezért törekednek tudományos kutatásokkal és szorgalmas munkával ezeket a törvényeket megismerni s urrá lenni fölöttük, segítségükkel az ipari és a mezőgazdasági termelést gyorsan fejleszteni, s így kialakítani a kommunizmus győzelmének az előfeltételeit.

A tudományos világnézetre nevelés munkáját helytelen lenne úgy felfogni, mint olyan „filozófusok” nevelését, akik a marxista filozófia minden részletét ismerik. Ez a munka másfajta és hosszan tartó folyamat. Az ember világnézetének a formálása az iskolában csak elkezdődik, megalapozódik, de nem fejeződik be. Az iskola főfeladata: lerakni a marxista-leninista világnézet alapjait, és kiragadni a tanulókat a vallás hatása alól. A szerző ezután közelebről ez utóbbi szempont megvalósításának a módjaival foglalkozik. Ezzel kapcsolatban rámutat *a tudományos világnézetre nevelés komplex jellegére* olyan értelemben, hogy az az összes speciális tudományok és az egész emberi gyakorlat általános eredménye, végkövetkeztetése; az ember formálásában részt kell venniük a tanuló nevelésére ható összes tényezőknek. (Így az iskolának a tanítás idejében, valamint az ifjúság életének és mun-

kájának megszervezése által az iskolán kívül eltöltött időben, az ifjúsági szervezeteknek, a munkahelynek, ahol a tanulók termelési gyakorlatot végeznek, a családnak és az egész társadalomnak.)

A tudományos — ateista neveléssel kapcsolatban a tanulmány írója megjegyzi, hogy azt az iskolában is *alá kell rendelni* a tanulók általános eszmei és erkölcsi-politikai nevelésének, és nem kell első helyre helyezni, mint az eddig sok esetben megtörtént.

3. *A helyes módszerek kiválasztásának kérdése* című fejezetben — mivel a tudományos világnézetre nevelés, valamint az ateista nevelés egyes eszközeiről és konkrét módszereiről a kötet további tanulmányai részletesebben szólnak — a szerző csak egy kérdést érint közelebbről. Nevezetesen azt, hogy a kommunista nevelés esetében örökre le kell mondani az összes olyan egyoldalúan verbális módszerekről, amelyek a tanulót csupán az ismeretek passzív befogadjójának a szerepére ítélik. *A tanulók aktivizálása, az „aktív módszerek” alkalmazása* — amelyekkel rávezetjük a tanulót arra, hogy saját maga (a tanár segítségével) sajátítsa el a tudományos ismereteket, alkosson helyes ítéleteket, képzeteket, s tudja megkülönböztetni őket a helytelenektől — ez az egyetlen út, amely a tudományos világnézet kialakítása terén eredményekhez vezet.

Ezzel függ össze, hogy a tudományos világnézet helyességéről a tanulók meggyőződését az iskola csak akkor tudja kialakítani, hogyha az egész nevelési folyamatban következetesen megvalósítja a marxizmus—leninizmus egyik legfontosabb alapelvét — az elmélet és a gyakorlat egységének az elvét. Ez azt jelenti, hogy a tanulók az elméleti ismeretek helyességét a gyakorlatban — a munkában és egész életükben — fogják ellenőrizni, kipróbálni.

Ebből következik, hogy az iskolai nevelés egész rendszerének és tartalmának forradalmi átépítése idején Csehszlovákiában döntő érvenyt kívánnak szerezni egy alapelvnek — az iskola összekapcsolásának az étellel. Ennek az alapelvnek az érvényesítése megkívánja, hogy az iskola biztosítsa a tanulók részvételét a termelő, a társadalomilag hasznos munkában, s bekapcsolja őket az iskola környékének politikai, kulturális életébe. Mindennek a jelentősége óriási abból a szempontból, hogy a tanulók tudományos világnézetre való nevelése terén jobb eredményeket érjünk el.

4. *A pedagógus döntő helyzete és nagy felelőssége* című fejezet a tanár és az iskola döntő szerepét és fő felelősségét hangsúlyozza a tanulók tudományos világnézetre nevelése terén. *Nem egy pedagógus, hanem az egész*

pedagógus-közösség felelősségéről van itt szó — minden tanítónak átgondoltan, tervszerűen, rendszeresen és mindenekelőtt eszmeileg egyértelműen kell együttműköznie a tanulók nevelésén. Ugyanígy és ugyanazon alapelvek szerint kell biztosítani a nevelő munkát az ifjúsági szervezetekben, valamint a termelési gyakorlatokon, az üzemekben folyó termelő oktatás idején.

Természetesen a kollektív felelősség nem halványítja el az *egyéni felelősséget*. A tanulók tudományos világnézetre nevelésében egyértelmű sikereket az a pedagógus érhet el, aki politikailag és ideológiailag maga is fejlett, aki a marxizmust—leninizmust magas elméleti színvonalon sajátította el és tudja alkalmazni nevelő munkájában, az a tanító, aki feltétel nélkül a szocializmus ügyének híve, aki kitartóan, türelmesen, bátran és mindenekelőtt megalkuvás nélkül fejt ki összes arra irányuló törekvését, hogy tanulójából szocialista embereket neveljen.

A kötet második, általánosabb tanulmánya *Adalék a tudományos világnézetre nevelés elméletéhez*. Szerzője a tudományos világnézetre nevelés eredménytelenségének egyik okát abban látja, hogy a tudományos világnézetre való nevelésen fáradozó tanárok jelentős része metodikai kérdésekben tanácstalan. A szerző úgy véli, hogy a helyesen kitzűzött és megmagyarázott eljárások is kevés haszonnal járnak akkor, ha nem értjük meg elégségesen azok általános alapjait. Ezért kísérel meg először a tudományos világnézetre nevelés eljárási problématikájának általános alapját megvilágítani.

Ebből a megvilágításból egy figyelemreméltó szempontot emelünk ki. Nevezetesen azt, hogy *a tudományos világnézetre nevelést nem szabad csak a tanulók értelmére ható munkának tekinteni*. A tudományos világnézetre nevelés a tanulók érzelmeit és akaratát is kell hogy formálja. Amidőn a tanulóban szeretetet és vágyat ébresztünk a megismerés után, megalkotjuk annak az előfeltételeit is, hogy az ilyen tanuló — az életbe kikerülve — világnézeti fejlődésében nem fog megállni. Mindezt szem előtt tartva a pedagógusnak az órára való felkészüléskor nemcsak az anyag tárgyi tudásával kell törődnie, hanem át kell gondolnia azt az eljárási módot is, amellyel a tanulókat valamire vagy valami iránt lelkesíti, lánggra lobbantja, kialakítja bennük a belső személyi (ezért érzelmi) viszonyt az illető természeti vagy társadalmi jelenséghez.

Ezért a tanárnak:

1. nem szabad száraz, az élettől elszakadt elméleteket tanítania, hanem meg kell azokat töltenie étellel;

2. az általánosot — amennyire csak lehet — mindig az egyedi alapján kell taníttatni;

3. ezen az úton hatnia kell mind a tanuló értelmére, mind az érzelmeire is;

4. a tanulót a természet és a társadalom iránti szeretetre kell nevelni;

5. közvetlenül a tudományos világnézet alapjaival kell megismertetni;

6. vágyat és szeretetet kell kelteni a tanulóban a megismerés iránt.

A tudományos világnézetre neveléskor jelentős szempont a vallásos élmények negatív hatásának a kiküszöbölése. A tudományos ateista nevelés számára a cikk írója az alábbi szempontokat adja mint elemzésének következtetéseit:

1. a tudományos ateizmusra nevelést nem szabad izolált feladatnak tekintetni, hanem tartalmilag és metodikailag egyaránt alá kell rendelni a tudományos világnézetre nevelés követelményeinek;

2. a tanulókat úgy kell vezetni, hogy megértsék a vallás társadalmi eredetét;

3. nem szabad vulgáris ateista, teológiai vitákat rendezni a vallásról és dogmáiról, hanem „át kell alakítani a teológiai kérdéseket világi kérdésekké”;

4. a tudományos ismeretek felhasználásakor:

a) a vallásos képzeteket a tudományos ismeretek segítségével úgy kell megcáfolni, hogy mindig világos legyen a tudományos ismeretek tárgyi és történelmi fölérendeltsége, magasabbrendűsége;

b) a tudományos ismeretek segítségével a tanuló egészséges emberi öntudatát kell alakítani.

Természetesen a fenti szempontok alkalmazása az egyes osztályokban, a különböző korú gyermekek között sajátosan valósul meg. Ebben a vonatkozásban nem kizárólag a tanár munkája és hatása fontos, hanem igen jelentős a tanuló-közösségek szerepe is. Bennük jelennek a világnézet nevelés leghatékonyabb eszközei.

A harmadik jelentősebb általános tanulmány *Az ifjúság tudományos világnézete alakításának problematikája pszichológiai szempontból*: rövid, általános jellegű bevezetés után először a világnézet fogalmát vizsgálja pszichológiai szempontból. Fejtégetéseiben a világnézet alábbi meghatározásából indul ki. „Világnézet az ember személyiségének azt az oldalát értjük, amely az embernek nézeteit és magatartását fejezi ki az objektív valósággal szemben.” A fenti definíció azután az elemzés során így bővül: „Az egyén tudományos világnézetén az objektív világról — a tudományos ismeretek és felfedezések alapján alkotott képzetek és fogalmak egységes rendszerét lehet érteni, amely

a meggyőződés formájában irányítja az egyének a világ átalakítására irányuló tevékenységét (kiemelés a fordítótól) az ember társadalmi haladásának, fejlődésének hasznára.”

Ez akkor valósul meg, ha az egyén világnézetének helyességéről meggyőződik, összeköti azt érzelmi és akarati világgal. Így válik a világnézet a meggyőződés formájában olyan aktív erővé, amely — összhangban a természettel és a társadalom fejlődésének objektív törvényeivel — az ember tevékenységét a világ és a társadalom fejlődése objektív törvényeinek jobb kihasználására serkenti a természet fölött aratandó új győzelmei és az emberi haladás érdekében.

A fentiekből következik, hogy az ifjúságnak aktív részvétele nélkül társadalmunk forradalmi átalakításában a világnézeti nevelés terén nem lehet tartósabb eredményeket elérni. Ezért van a termelő oktatásnak, a tanulókat termelő és társadalmilag hasznos munkájának a világnézeti nevelés terén rendkívüli jelentősége. Igaz, csak akkor, ha helyesen valósul meg, ha az elméleti ismeretek elmélyítését szolgálja, ha segíti a szó tágabb értelmében vett értelmi és erkölcsi nevelést.

A termelő munka fontossága nemcsak abban van, hogy általa a tanuló a valóságot mélyebben, hatékonyabban ismerik meg, elsajátítják a megismerés eredményesebb módjait és formáit, hanem abban is, hogy elmélyíti a tanulóknak a közösséghez, a munkához, a társadalmi tulajdonhoz való érzelmeit, alakítja a tanulókat akarati tulajdonságait, így például a kintartást, céltudatosságot, önuralmat, határozottságot stb. Az érzelmek, az akarati a cselekvés igen fontos motivációs tényezői.

A tudományos világnézetre nevelés esetében elsősorban olyan érzelmekről van szó, amelyek az értelmi megismerés folyamán keletkeznek. Ezek az ún. magasabb erkölcsi, szellemi és esztétikai érzelmek. Bennük tükröződik az ember szubjektív viszonya a művelődése folyamán megismert alapvető szociális problémákhoz, gondolatokhoz, ismeretekhez, eszmékhez. Végső soron „ezekben az érzelmeiben tükröződik vissza az ember odaadása, hűsége a kommunista társadalom felépítéséért folytatott harchoz.” Ezek az érzelmek a forró szeretet érzései a szocialista hatalom és az egész világ munkásosztálya iránt, az elvtársiaság, barátság, humanizmus, felelősség, munkaszeretet, kollektivitás stb. érzelmei. Ezek az érzelmek teszik az ember személyét sokoldalúvá, gazdaggá a szó igazi értelmében: emberileg széppé. Ezek az érzelmek a világ objektív törvényszerűségeinek jobb megismerésére irányuló, az emberek, az

emberi társadalom érdekében kifejtett céltudatos emberi tevékenység forrásai. *Ezért a tudományos világnézetre nevelés szétválaszthatatlanul össze van kapcsolva a magasabb érzelmes nevelésével.*

A tanulmány másik része a tudományos világnézet kialakítását a gyermek fejlődésének szempontjából vizsgálja. Ez a rész azt bizonyítja, hogy a gyermek világnézetének a fejlődése, alakulása idegrendszerének belső fejlődésétől függ — mint mindenfajta lelki tevékenység materiális alapjától és hordozójától — és attól a társadalmi környezetétől (a szó tág értelmében), amely az idegrendszer s ezáltal a pszichikai folyamatok és az emberi tulajdonságok fejlődésére hat. Társadalmi környezetben a szerző ebben az esetben mindenekelőtt a gazdasági—társadalmi szituációt, a társadalom fejlettségének azt a színvonalát érti, amelyben az egyén él és fejlődik: az iskolai, az iskolán kívüli és családi nevelő létesítményeket, ráhatásokat, amelyek tervszerűen befolyásolják a pszichikai folyamatok fejlődését és az ember tulajdonságainak az alakítását.

A továbbiakban a tanulmány írója először az iskolaelőtti (1—3 és 3—6) korban, majd az iskolás korban vizsgálja a tudományos világnézet kialakításának életkori, fejlődésbeli lehetőségeit. A végzett kísérletek azt bizonyítják, hogy az ifjúság 90—95%-a az iskoláskor magasabb fokán érdeklődést mutat a világnézeti kérdések iránt: „A világnézet kialakulása egyike azoknak az alapvető vonásoknak, amelyek a magasabb iskolás kor lelki fejlődését jellemzik.” A világnézet alakulásának folyamata a kamasz és a bakfis korban állandósul, de nem fejeződik be. Amidőn a kamasz és a bakfis az éres viharos időszakban átesik, kialakítja világnézetét a fejlett elvont gondolkodás, gazdagabb élettapasztalatok és érzelmi élmények alapján.

A negyedik általánosabb tanulmány — *Tudományos-ateista nevelés a falusi iskolákban* — a kérdést speciális szemszögből, a falusi és tanyai iskolák viszonylatában vizsgálja. A probléma a szerző szerint azért érdemel itt fokozottabb figyelmet, mert a régi világnézet, a vallásosság, a falvakban gyökeresedett meg a legmélyebben. Ennek azután az a következménye, hogy a szülők és a rokonok vallásos meggyőződésük alapján igyekeznek hatni a gyermekekre, és saját elképzeléseik szerint kísérelik meg nevelni. Így alakul ki az a mindenképpen igen káros szituáció, hogy az iskola a gyereket egyértelműen a tudományos világnézetre neveli, a szülők viszont — sokszor vagy tudatosan, vagy nem tudatosan — igyekeznek megsemmi-

síteni az iskola nevelői törekvéseit. Ennek a kettősségnek a problémáit részletesebben tárgyalja a szerző, rámutatva a gyermek erkölcsi, jellembeli és szellemi fejlődésére gyakorolt igen káros hatására.

A továbbiakban a tanulmány mondanivalóját két kérdéses csoport köré fűzi. Az első: *Az ateista nevelés tartalma és formái a falusi iskolákban*, a második pedig: *Az ateista nevelés feladatai a falusi iskola, a család és a nyilvánossággal való szoros együttműködés keretében.* Az első kérdéses csoport azt vizsgálja, hogy az óratervezés és a tantervek az egyes tantárgyakban, valamint a tanulók osztályon kívüli munkája (egy első sorban szakköri tevékenysége és társadalmilag hasznos munkája) milyen lehetőségeket biztosít az ateista nevelés számára. A másik kérdéses csoport pedig azzal foglalkozik, hogy miként lehet az iskola, az otthon, a társadalom nevelői hatását egybehangolni, eredményesen felhasználni a gyermek tudományos világnézetének alakításának érdekében.

Ezzel a tudományos világnézetre nevelés problémáit tárgyaló általános jellegű tanulmányok sora be is fejeződik.

A további tanulmányok konkrétan, egy-egy tantárgyon belül vizsgálják a tudományos világnézetre nevelés lehetőségeit és módjait.

A speciális tanulmányok sorát *A szépirodalom szerepe a tudományos világnézetre nevelés rendszerében* című dolgozat nyitja meg. A szépirodalomnak igen fontos szerepe van az ifjúság tudományos világnézetének formálásában elsősorban ezért, mert nemcsak az értelemre hat, hanem a tanuló személyiségének érzelmi s ezáltal *akarati oldalát* is fejleszti. A szépirodalomnak ez a sajátossága elsősorban onnan ered, hogy eszközeivel nemcsak az eszmei tartalom hatását használja ki, hanem az esztétikai hatásokat is. A művészi, szépirodalmi, realista mű, amely tipikus alakokat tipikus körülmények között ábrázol, nemcsak az emberek gondolkodásának, cselekedetei értelmének a megértését és megfigyelését teszi lehetővé, hanem az eszmének bizonyos objektív összefüggések közt megvalósuló esztétikai ábrázolásával lehetővé teszi az eszme átélését és érzelmileg lánggra lobbant érte. A művészi irodalmi mű legsajátosabb eszközeivel — szóval kifejezett művészi képeivel fejezi ki az objektív valóságot, fejleszti és gazdagítja megértését. Ugyanakkor arra készíti az olvasót, hogy ezt a valóságot értékelje; egyéni álláspontját vele kapcsolatban kialakítsa, azaz kifejezésre juttassa a hozzávaló viszonyát, ami már az érzelmi szféra reagálását is jelenti. Így a művészi irodalom sokol-

dalúan képes gazdagítani az ember gondolkodását, érzelmi életét elsősorban azért, mert tárgya maga az ember nézeteivel, így világnézetével is, amely meghatározza cselekvését, valamint az emberekhez s a világhoz való viszonyát általában.

A szerző a továbbiakban többek közt hangsúlyozza, hogy a szépirodalom ezt a fontos nevelő szerepét sikeresen csak a többi tantárggyal együtt töltheti be. Természetesen nem akármilyen irodalomról van szó: olyan szépirodalomra gondol a szerző, amely eszmei és esztétikai értékeivel képes megtestesíteni a gondolkodásban, az érzésekben és az ember cselekedeteiben, megmutatkozó legnemesebb indítóokokat, és amely feltárja előttük az emberek, valamint az ember és az objektív valóság sokoldalú viszonyainak igazi értelmét.

Ezek után a tanulmány szerzője: 1. a megismerés fejlesztését, valamint a fejlődés törvényszerűségei megértésének a szépirodalom segítségével történő fejlesztését vizsgálja közelebbről; 2. majd konkrétan azzal a kérdéssel foglalkozik, hogyan segítheti a szépirodalom az ateista nevelést; 3. ezután a szépirodalomnak a tanuló szocialista erkölcsi profiljának az alakítására gyakorolt hatását vizsgálja, végül pedig 4. megjegyzéseket fűz az irodalmi árákon folyó nevelőmunka módszereihez.

A szépirodalom oldaláról érinti a tudományos világnézetre nevelés kérdését a kötet

következő tanulmánya is: *A népmese és a tudományos világnézetre nevelés*, valamint az ezt követő tanulmány: *Az ifjúsági irodalom felhasználásának problémáihoz a tanulók tudományos világnézetre nevelésében*.

Ismertetésünk szűk keretei között nem vállalkozhatunk arra, hogy akárcsak nagy vonásokban is felvöljöljük az egyes tantárgyak oktatásában rejlő világnézeti nevelési lehetőségeket és nevelési módokat a kötet további tanulmányai alapján. Mindössze megemlíthetjük, hogy ezek a tanulmányok a tudományos világnézetre nevelés kérdéseit a történelemben, az állampolgári nevelésben, a természettudomány és biológia, a matematika, a kémia, a fizika és asztronómia, végül pedig a földrajz tanításában vizsgálják.

A felsorolt érdekes tanulmányokat egy általánosabb jellegű, de nagyon lényeges kérdéseket vizsgáló *A tudományos világnézetre nevelés az iskolánktüüli nevelésben* című tanulmány zárja. Ezen belül a problematika így tagolódik: A család és az iskola együttműködése. A tudományos világnézetre nevelés a Csehszlovák Ifjúsági Szövetség szervezeteiben s az ifjúság egyéb szervezeteiben.

Befejezésül meg kell említeni, hogy a tanulmánykötet végén az olvasó igen gazdag bibliográfiai összefoglalót (215—224 l.) talál.

Szoboszlay Miklós

AZ AMERIKAI KÖZÉPISKOLA NÉHÁNY PROBLÉMÁJA

HAROLD ALBERTY: *Reorganizing the High-School Curriculum*. New York 1953. The Macmillan Company, 560 p.

Közel 10 esztendővel ezelőtt jelent meg H. ALBERTY az ohioi egyetem pedagógiai professzorának könyve a középiskolai tantervi problémákról, de az amerikai köznevelésről szóló legfrissebb irodalom, valamint a könyv 1959-ben napvilágot látott negyedik utánnyomása arról tanúskodik, hogy a könyvben tárgyalt problémák még ma is aktuálisak.

A nevelés filozófiája.

Szocialista országokban élő olvasók számára rendkívül szembetűnő, hogy milyen sokat foglalkozik a szerző az amerikai nevelésnek azzal az alapvető fogyatékoságával, hogy nincsen kidolgozva a nevelés filozófiája, nincsenek világosan meghatározva a nevelés céljai és fő feladatai. Nemcsak az iskolarendszer, a tantervek és a

tankönyvek megválasztása; hanem a nevelés céljainak és feladatainak a meghatározása is az egyes államokra; sőt a helyi szervekre van bízva, s ezek olykor teljesen szükségtelennek tartják, hogy ilyen „absztrakt” elmélkedésekre pazarolják az időt, vagy pedig egymástól gyökeresen eltérő konklúziókra jutnak, pl. vagy a sokoldalú képzettséget, az általános műveltséget tekintik a nevelés céljának vagy a mindennapi praktikus életre való előkészítést. A szerző elítéli ezt a gyakorlatot. Több alkalommal határozottan állást foglal a mellett az általunk is vallott elv mellett, hogy minden tantervi és tankönyvi, iskola-rendszerre és iskolaszervezetre vonatkozó probléma felvetését és megoldását meg kell előznie a nevelési célok világos meghatározásának. Fejtegetéseinek konklúzióihoz jutva, első helyre helyezi az iskola filozófiájá-